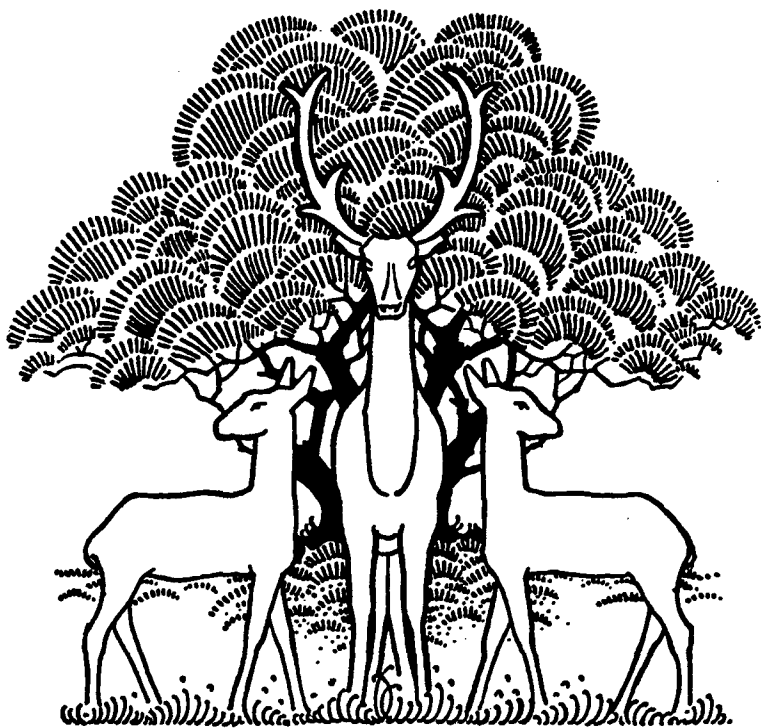

„de Schouw“

Vereniging van
Vrienden
van de
HOGE VELLUWE

DE SCHOUW

Orgaan van de Vereniging van
"VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Secretariaat: Berg en Dalweg 5, Beekbergen

Alle correspondentie voor de Redactie te richten aan:

Mevr. W.M.C. VOGELZANG-GIESKE - VONDERLAAN 4 -
APELDOORN

Jaargang 19, Nr. 1

21 maart 1972

LENTESCHOUW 1972

Inhoud:

blz.

- 1 Programma 1972
  - 1 De Winter-Hoge Veluwedag
    - Verbindende tekst . . . . . Ir. W. James
    - Verslag wandeling Oud-Reemst Dr. J.L. van Haften
    - De Wildkansel . . . . . J. de Ruiter
    - Hoog Baarlo . . . . . Ettie Feith
  - 7 Van de Redactie
  - 8 Het gewei nu eens anders bekeken . . . . . B. Schöffner
  - 13 Een vriendelijk verzoek . . . . . H.C. Haitink
  - 15 Lezers schrijven:
    - Ontboezemingen van een lezer . . . . . Van Sonsbeek
    - Hoe heet die vogel? . . . . . Drs. W.H. Mook
  - 17 De vreugde van een schone meidag M.R. van den Brink
  - 19 Nieuws van de Valkeniers . . . . . B. Schöffner
  - 20 Museumnieuws
  - 21 Mededeling van het bestuur
  - 22 Oproep Camerajagers . . . . . Jan Kammeijer
  - 22 Extra trein voor dode vos
  - 23 De charme van voorjaarsheide openbaart zich in het kleine
- Vaste bijlage: Inhoud 1971
2 losse bijlagen

Wenken voor inzenders van kopij:

- 1. Gebruik voor Uw kopij zo mogelijk een schrijfmachine en maak twee doorslagen. Indien dit niet mogelijk is, schrijft U dan met ballpoint en maak doorslagen via carbonpapier.
- 2. Gebruik brede marge en ruime interlinie.
- 3. Zend kopij met één doorslag in.
- 4. Foto's op zwart-wit glanzend papier.
- 5. Zend Uw kopij voor de eerstvolgende Schouw in voor 10 mei 1972.

ONTWERP OMSLAG: HANS BEERS

PROGRAMMA 1972

Het jaarprogramma 1972 kon bij het ter perse gaan nog niet concreet worden meegedeeld. Wel zal de

Algemene Ledenvergadering plaats vinden op 8 april a.s.

Na de vergadering zal de Heer J.M. Beek spreken over Milieubeheer.

Voorjaars-Hoge Veluwedag wordt gehouden in juni.

Najaars-Hoge Veluwedag op 14 of 21 oktober.

Nadere mededelingen over het programma zullen aan de leden tijdig worden toegestuurd.

DE WINTER-HOGE VELUWEDAG

Ir. W. James

Na de dichte mist op zaterdag 22 januari, was het een opluchting, dat de zondag van de Hoge Veluwedag zo helder was. Op weg naar de Hoge Veluwe was het prachtig de rijp op bomen en struiken te zien flonkeren in de zon en dat beloofde veel goeds voor de wandelingen later. In de Koperen Kop heerste een gezellige drukte. Reeds spoedig waren alle tafeltjes vol bezet en genoot men van het kopje koffie.

De voorzitter, de heer D.A. Kramer, opende de bijeenkomst en verwelkomde alle deelnemers. Hij vermeldde, dat het houden van een Hoge Veluwedag in de winter en bovendien op een zondag een experiment was, genomen op initiatief van de heer Drs. J. Oudemans, die er veel moeite voor had moeten doen om alles te arrangeren. De zondag was speciaal gekozen, omdat dan meer mensen in de gelegenheid zouden zijn om te komen. Het succes van deze proef bleek wel uit de opkomst. Het bestuur had ongeveer 50 mensen verwacht en nu bleken er 160 te zijn.

De heer Kramer kondigde verder aan, dat het programma gewijzigd was in dien zin, dat de heer Dr. L.J. van Haaften eerst een korte inleiding zou houden met dia's over het vossenonderzoek op de Veluwe, waarna de erwtensoep zou worden geserveerd, en dan zouden de wandelingen worden gedaan.

De heer Van Haaften was zo vriendelijk een korte samenvatting te geven van zijn causerie, die wij hieronder laten volgen.

Daar de rabies (onder het wild voorkomende hondsdoelheid) in 1967

meer en meer in de richting van onze grens kwam, werd in een ad hoc samengestelde rabiescommissie besproken welke maatregelen eventueel in ons land genomen zouden moeten worden. Behalve het vaccineren van honden en katten, waarmee de schakel tussen zieke vossen (de belangrijkste overbrenger van de rabies) en de mens zo goed als verbroken wordt, zijn er methoden van verschillende aard om de vossen te trachten uit te roeien, maar voordat men daaraan begint, moet men terdege weten wat men doet. Daarom werd toen het ITBON, tegenwoordig Rijksinstituut voor Natuurbeheer, gevraagd de vos als studieobject te nemen. Het belangrijkste was te weten te komen of de vos aan een bepaald terrein gebonden is, of dat hij erg trekklustig is. Om hier achter te komen werden en worden nog steeds ieder voorjaar een aantal jonge vosjes gevangen in vangkooitjes of door uitgraven, waarna ze met een plastic oormerkje gemerkt worden en weer worden teruggezet in de burcht. Op deze wijze werden alleen in 1971 al bijna 80 vosjes gemerkt. Het terugmeldingspercentage is vrij hoog (30 %), zodat we na enkele jaren een aardig beeld hebben gekregen omtrent de migratie van de vos. Het bleek dat 45 % van de rekels (mannelijke vossen) en 72 % van de moertjes binnen 5 km van de plaats waar ze waren gemerkt werden teruggemeld. De volgende 45 % van de rekels werd tussen de 6 en 25 km gemeld, terwijl 24 % van de moertjes niet verder dan tussen 6 en 15 km was weggetrokken. 10 % van de rekels had zich verplaatst tussen de 26 en 40 km en 4 % van de moertjes werd teruggemeld op afstanden tussen de 31 en 35 km. Hieruit leerden wij dat de moertjes veel honkvaster zijn dan de rekels, maar dat ook in deze groep de afgelegde afstanden niet zo geweldig groot bleken te zijn.

Om na te kunnen gaan hoe groot het "jachtterrein" van een vos is, waarbinnen hij zich op z'n nachtelijke tochten beweegt, werden zendertjes geconstrueerd, die enkele vossen om de nek kregen omgehangen. Met ontvangapparaten worden de vossen opgespeurd en gedurende hun omzwervingen gevolgd. *) Ook hieruit hebben wij geleerd dat de moertjes over het algemeen dicht bij huis blijven, terwijl de rekels nogal eens onverwachts grote uitstapjes maken. Gemiddeld ligt de grootte van een vossenjachtterrein in het gebied op de Veluwe, waar wij werken, op ongeveer 300 ha.

Van de vossen, die tegen premie bij de politie worden ingeleverd, krijgen wij voor ons onderzoek een groot aantal binnen. Naast het bepalen van gewichten, maten en de leeftijd (ooglensgewicht en slijp-

*) Onlangs was op de TV te zien, dat enkele zendervossen zoek waren en per vliegtuig opgespoord werden. (Red.)

plaatjes van één der kieswortels) worden de maaginhouden geanalyseerd om te zien wat de vos in dat bepaalde terrein heeft gegeten. Het resultaat is, dat we nu weten dat muizen een belangrijk deel van het voedsel uitmaken evenals jonge konijntjes en haasjes. Veel geringer was het aantal keren dat er vogelresten werden aangetroffen. De meeste hiervan betroffen dan kippen, waarbij we niet moeten vergeten dat op de Veluwe hier en daar de wilde zwijnen zo nu en dan bijgevoerd worden met dode kippen. Daar de vos ook een aaseter is, helpt hij mee kadavers in het veld op te ruimen, vandaar dat er wel eens haren van zwijnen en varkens werden aangetroffen. De vos is dus echt niet altijd schadelijk, maar wanneer er te veel vossen komen, kunnen deze — daar zij geen natuurlijke vijanden hebben — wel schade aanrichten aan andere in het wild levende dierpopulaties. Zowel met het oog op de verspreiding van de rabies als de taak die de vos in de natuur heeft, is het noodzakelijk de vossenstand niet te hoog te laten worden, maar op een niveau te handhaven, waarop het zijn opdracht in de vrije natuur kan verrichten.

Na de causerie werd een voortreffelijke kop erwtensoep plus roggebrood met spek geserveerd, zodat iedereen gesterkt was voor het komende benenwerk.

Door het grote aantal deelnemers was het nodig deze in 5 groepen te splitsen, ten einde de volgende verschillende wandelingen te kunnen maken:

Leider/Leidster:	Gebied:
Dr. L.J. van Haaften	Oud-Reemsterveld
H. Strijland	Hoog Baarlo
Mej. M. Dijkstal	Museumpark
B.E. Schäffner	Karitzkywegje
D.A. Kramer	Wildkansel

Hieronder volgen enige impressies van deelnemers aan wandelingen:

"OUD REEMST" — Dr. J.L. van Haaften

De auto's werden bij de slagboom over de weg naar het Stafse bosje geparkeerd, waarna de wandeling met een ongeveer uit 40 personen bestaande groep door de heide in de richting van het Reemsterbos werd gestart.

Op het brede pad door de heide konden wij verschillende sporen van vossen en edelherten bestuderen, terwijl uitwerpselen van moeflons en herten zowel op het pad als in de heide bewezen, dat deze dieren er wel geweest waren. Ook de vos liet een met muizenhaar en been-

tjes gevuld hoopje mest langs het pad achter, een goed bewijs van het eerder vertelde verhaal over het vossenvoedsel.

In het Reemsterbos kon gewezen worden op door de herten aange-richte schilshade aan een enkele grove den. De beschermende witte harslaag maakte het ons makkelijk dit van een afstand te kunnen bekijken.

Na tot twee maal toe de veertjes van een vermoedelijk geslagen zangvogeltje gevonden te hebben, volgden wij het fietspad vanaf het wildrooster naar de Kemperberg in de richting van Oud Reemst. Onderweg vonden wij hier en daar langs en op het fietspad door het Oudreemster veld uitwerpselen van korhoenders, terwijl de patijzen hun aanwezigheid op gelijke wijze langs de autoweg bij Oud Reemst hadden "uitgedrukt".

Een konijnenkrabkultje en wat keutels verraadde hier en daar langs de hei de aanwezigheid van deze thans zo gedecimeerde stand. Ondanks het herhaald terugkeren van de myxomatose onder de konijnen blijven er altijd nog weer een aantal over, die mede met de andere wel gespeurde, maar dit maal niet waargenomen dieren de — ieder jaargetijde — mooie Oudreemster heide bewonen.

Na ongeveer vijf kwartier gewandeld te hebben, vertrokken de vrienden van de "Hoge Veluwe" weer in alle verschillende windrichtingen.

DE WILDKANSEL — J. de Ruiter

Ook ging er een groep met de Heer Kramer op pad. Via het vroeger genoemde vogelvijverbosje (gelegen rechts van de weg van Otterloo naar Hoenderloo, iets voorbij de Koperen Kop) naar de wildkansel. In het begin van de wandeling kwamen we langs het bijna voltooide "Bezoekers-Centrum", waar straks heel wat interessants te zien zal zijn, zoals foto's van planten en dieren, diorama's, geweien, boeken over de natuur, en vooral een brok geschiedenis over de Hoge Veluwe. Daarnaast kan er geboetseerd en geschilderd worden. Het complex is opgetrokken van Fins grenenhout. De Heer Kramer vertelde waarom eigen hout uit ons Nationale Park hiervoor niet geschikt is. Op een vraag, gesteld bij het "vogelvijverbos", antwoordde de Heer Kramer, dat de afdrucken in de sneeuw die van wilde zwijnen en niet van herten zijn en voegde hieraan toe, dat in dit gebied alleen varkens en een klein aantal reeën voorkomen. Spreker vertelde, dat de reeënstand in het Noordelijk Cultuurgebied van ons Park, zowel kwalitatief als kwantitatief slecht is. Dat komt:

- 1e. doordat het biotoop in dit parkgedeelte voor reeën slecht is. Er is o.a. te weinig natuurlijke "lavei". Door bijvoederen zou dit tekort

kunnen worden opgeheven, doch reeën komen moeilijk "op het voer", zoals dat heet;

2e. doordat de in dit gebied levende wilde varkens menig pasgeboren zwak reekalfje opeten.

De directie van het Park overweegt om in het afgerasterde gebied van de "Vogelvijvertjes" — ruim 25 ha — een proef te nemen om de reeënstand te verbeteren. Daarvoor zullen in dit gebied drachtige reeëiten, afkomstig uit gebieden in Nederland met goede biotoop, worden uitgezet, waarvan mag worden aangenomen, dat zij gezonde kalfjes ter wereld brengen.

Door het inzaaien van de brede houtafvoerwegen in dit gebied met diverse grassoorten, wordt de natuurlijke laven verbeterd, terwijl tevens zal worden geprobeerd de dieren op het voer te krijgen. Lukt dit allemaal, dan zal over enige jaren de mogelijkheid zijn geschapen voor

een betere reewildstand. Door het aanleggen van voor varkens ontoegankelijke voerplaatsen in het overige noordelijke Cultuurgebied kunnen de reeën ook daar voldoende voedsel vinden.

Bij de Wildkansel aangekomen, zagen we van een afstand al, dat er heel wat herten stonden. In deze tijd van het jaar verblijven de manlijke dieren hier bijna de gehele dag. Er waren prachtige dieren bij; 14-enders en 16-enders en een enkele 18-ender. Om ongeveer 2 uur kwam de Heer Lief tink de herten voeren. Wij zijn hem zeer dankbaar dat hij dit op zijn vrije dag voor ons heeft willen doen. Zodra de Heer Lief tink verdwenen was, stond het eerste hert al bij de met hertebroksjes gevulde bakken en even later waren alle bakken bezet en konden wij deze prachtige dieren heel goed bekijken. De Heer Kramer gaf toen een duidelijke uitleg over het roodwild. Over het opgroeien van een hert, de ontwikkeling van het gewei, de bronst, het verleggen van een rustgebied, de belangrijkheid van het vinden van afwerpstangen, waaraan men kan beoordelen of het hert van goede kwaliteit of ziek is. We vernamen, dat de Heer Planta er elk jaar in slaagt om van bijna alle herten een foto te maken, waardoor een hertencartotheek kon worden aangelegd en waaruit dan te zien is of een hert al dan niet aan het terugzetten is. Het spreekt voor zich, dat dit fotograferen veel geduld en tijd vereist.

Met heel veel dank aan de Heer Kramer voor de prettige en leerzame tocht ging ieder zijns weegs.

HOOG BAARLO — Ettie Feith

We gingen met twee en twintig man achter de Heer Strijland aan op pad. Na een korte rit richting Hoenderloo werden we wat aktiver. Middenin de hei was duidelijk te zien waar vroeger een boerderij had gestaan. Een diep gat, weer helemaal begroeid met hei, gaf de plaats aan waar zand werd gegraven, dat gebruikt werd in de potstal. Voordat de Hoge Veluwe namelijk een feit was, lagen in dit gebied een aantal boerderijen met klinkende namen als Ceciliahoeve, Ursula- en Corneliahoeve. Toen meneer Kröller omstreeks 1910 het plan had er een geheel van te maken, kocht hij de boeren uit en gaf ze in Hoenderloo een woonplaats en grond om daar hun bedrijf voort te zetten.

Wat de schapen aan de hei deden, is sinds hun vertrek duidelijk geworden: zij verjongden de hei, die zich daardoor niet zo gemakkelijk liet verdringen door het buntgras. Ook opslag van berk en den was er weinig, in tegenstelling tot wat nu het geval is: een heideveld, dat verwaarloosd wordt, wordt weer bos. Heide is dus een cultuurlandschap en is alleen natuurlijk aan de rand van bos.

Opvallend is de grote hoeveelheid bramen, die er onder de bomen groeiden. Braam heeft een voedzame grond nodig, en we kunnen hieruit aflezen, dat daar vroeger akkers hebben gelegen; merkwaardig, dat dat na zo'n zestig jaar nog te zien is.

Onderweg vroeg iemand, of we niet "even" langs de Gietense Flessen zouden kunnen gaan (fles = waterreservoir). En dat was maar goed ook, want bij die "wel-zonnetje-niet-zonnetje-belichting" was het een sprookjeslandschap. De maat was helemaal vol, toen we duidelijk negen mouflons in de verte naar ons zagen kijken. De route ging dwars over de hei tussen de Gietense Flessen en paddestoel 1353. De struikhei en dophei staan er door elkaar, afgewisseld met prachtige pollen buntgras.

We vonden er ook een groot gat met wat water onderin, een zogenaamde "zoel"*). In een Nederlands woordenboek kom ik geen andere betekenis vinden dan zacht, lauw en lekker warm, en als U dat nu in verband kunt brengen met alle soorten grofwild, heb ik, dacht ik, toch wel genoeg gezegd.

Op de terugweg door het bos kwamen we langs een plek, waar vandaan we aan de andere kant van het Zwarte Veld een grote roedel edelherten konden zien, die juist door een wildschut waren gevoederd.

Zeer voldaan en met alle dank aan de Heer Strijland, ging ieder zijns weegs.

Tot slot kunnen we constateren, dat deze Hoge Veluwedag een groot succes is geweest en zeker vatbaar voor herhaling. Wij zijn de Heer Oudemans zeer dankbaar voor zijn initiatief.

*) Jagersuitdrukking voor een plas, waarin zwijnen liggen te rollen.

VAN DE REDACTIE

Tot steun van de Redactie heeft zich een groep vaste medewerkers gevormd, die ieder op hun eigen terrein mee zullen werken aan de kopij voor de Schouw.

De Redactie, ondertussen versterkt door de heer ir. W. James, verwelkomt juichend deze groep en stelt zich voor in de toekomst een nog betere Schouw aan de leden te kunnen sturen.

De groep "Vaste Medewerkers" bestaat uit:

mejuffrouw M. Dijkstal,	mejuffrouw E. Feith,
mejuffrouw W.A. Laseur,	een lid van het Ned. Valkeniersverbond,
de heer E. Beumer,	een lid van de Fotografenwerkgroep.

HET GEWEI NU EENS ANDERS BEKEKEN

B. Schäffner

We hopen allen eens (of liefst vaak) een hert te zien als we op de Hoge Veluwe komen. Zo'n hert heeft een gewei, als het een mannelijk dier is. Je weet dat je bepaalde herten aan hun gewei kunt herkennen, je ziet zo'n hoofdtooi soms tegen een muur als trofee of versiering en je weet dat je aan het gewei de leeftijd van een mannelijk hert kunt bepalen. Dat laatste meen je ten minste te weten, want er klopt niets van. Maar daar kunnen meer deskundigen dan ik U alles over vertellen.

Naar aanleiding van en puttend uit artikelen van Eygenraam in "het Edelhert" en van Bubenik in "Arts en Wereld" wilden wij deze keer het hoofduitsteeksel van onze geweidragers eens anders dan anders bekijken.

Het gewei immers is voor de beheerder een soort spiegel, waaraan hij het algemene welbevinden van zijn dieren af kan lezen. Het gewei is een rechtstreekse voortzetting van het skelet. Heeft een goed hert het naar de zin, genoeg voedsel, ruimte en gezelschap, dan is het gewei ook goed ontwikkeld. Hierbij dient dan opgemerkt, dat bij individueel levende soorten een slecht gewei ontstaat bij een dichte bevolking, al is er voedsel genoeg. Omgekeerd, bij sociaal levende dieren vinden we juist bij een dichte bevolking de mooiste geweien. Een soort die zeer gevoelig is voor "sociaal ongenoegen" is het ree. Goed ontwikkeld wil bij een gewei zeggen: lange, dikke, goed vertakte stangen van een donkere kleur en met blank gepolijste einden. Bovendien is een goed gewei royaal van opzet, breed uitgelegd en zo mogelijk min of meer symmetrisch. Ondanks deze algemene eisen is er een grote variatie van geweien. Vandaar dat de wildschut zijn dieren aan hun gewei kan herkennen. Er zijn handvormige geweien, en losse, bezet met lange en korte middentakken, enzovoort. Het gewei moet massaal werken, imponerend. Ja imponerend, een paar demonstratieve vegen met het gewei door de bodembegroeiing verdrijven in de bronsttijd meestal wel de lust van allerlei jonge bijherten om zich aan zijn — neen: aan Zijn harem te vergrijpen.

Doordat de edelherten de laatste 200 jaren in ons land alleen op de slechtste, allerarmste gronden werden geduld, waren de geweien van Nederlandse edelherten maar zeer matig en minder. Maar het erfelijke type van ons hert was goed. In de 15 jaar, dat er nu wel een goed beheer wordt toegepast, is er bijzonder snel verbetering opgetreden. Veel sneller dan wie ook had verwacht.

De top van de met de soort verbonden ontwikkelingsgeschiedenis der gewedragers, die tot steeds groter en merkwaardiger geweien leidde, zou wel eens terug kunnen gaan tot een miljoen jaar geleden. Deze herten waren aangepast aan het open landschap van de ijstijd. In beboste leefruimten echter moesten geweien met een omvang van wel vier meter noodzakelijkerwijze tot een nadeel voor hun dragers worden.

Getoond zijn hier:

- a) de Breedvoorhoofd-eland, *Alces latifrons*;
- b) *Dolichodoryceros süssenbornensis*;
- c) *Eucladoceros sedgwicki*;
- d) *Cervalces scottii*;
- e) het bekende Reuzenhert, *Megaloceros hibernicus*.

Doordat de sterkste concentraties werden opgeruimd en betere bijvoeding mogelijk was, hebben we nu meestal pracht exemplaren. Via de jacht worden de slechte exemplaren eruit geselecteerd en van verder fokken uitgesloten. Het klinkt niet erg vriendelijk: selectie door de jacht, maar als U weet, dat de herten 60-65 % per jaar toenemen en dat natuurlijke sterfte bijna niet meer voorkomt..... We kunnen

niet anders, al zouden we willen!

Maar nu dat gewei! Ieder jaar wordt het gewei afgeworpen en opnieuw groter en forser opgezet, tot een bepaalde leeftijd is bereikt. We noemen dat de geweicyclus. Hebt U wel eens stilgestaan bij de geweldige prestatie, die het organisme van een geweidrager in zo'n 70 tot 120 dagen moet leveren? Als we het naar vergelijkbare processen in het menselijke lichaam afmeten, is 't bijna een biologisch wonder. Bij wapiti, eland en kariboe kan die groei zelfs tot 18 mm per 24 uur bedragen. We zeiden het al: het gewei is een deel van het skelet, van het geraamte, waaroverheen in eerste aanleg een vorming van de huid, de bast zit gespannen. Als het gewei zijn jaarlijkse voltooiing nadert, wordt door de verkalkingsprocessen de bloedtoe- en afvoer afgesloten en de huid op het gewei sterft af. Het hert veegt die huid, die er met lappen bijhangt, af aan bomen en struiken. En het vol-ontwikkelde gewei treedt aan het daglicht. Als bastgewei (dus met de huid er nog om) is een en ander bijzonder gevoelig. Er lopen talrijke zenuwbanen doorheen. Met de bast sterven deze echter ook af.

Gedurende de groei van het gewei wordt dagelijks een wonderbaarlijk grote hoeveelheid beensubstantie gevormd; tot 300 gram (bij de reuzeneland). Deze hoeveelheid is niet zelden het tienvoudige van de hoeveelheid die dagelijks nodig is voor de opbouw van het beenderstelsel. Reeds Demokritos in de Griekse oudheid heeft zich afgevraagd, waar deze enorme hoeveelheden vandaan komen en aan onttrokken worden. En vandaag de dag weten we er nòg niet alles van. Maar dank zij radio-aktieve isotopen zoals P32, Ca45 en Str80 is er al van alles uitgedokterd. Zo bleek bijvoorbeeld dat al twee uur na het laveien de eerste hoeveelheden voedingsstof uit het voedsel in de geweikolom worden afgezet, terwijl ze pas na zes tot tien uur in urine en uitwerpselen worden afgescheiden. Het gewei bevat alle mogelijke elementen, die ook in het biotoop, het levensgebied, in de grond en de vegetatie voorkomen. Zelfs geringe sporen goud werden in geweien gevonden, als dit metaal als spore-element in de grond voorkomt. Men onderzoekt nu ook of het gevaarlijke Strontium-90 uit radio-aktieve fall-out in de geweien wordt opgeslagen.

Zoals de meeste levensprocessen wordt ook de hele stofwisseling van de geweigroei en de afzonderlijke fasen van de geweicyclus door hormonen geregeld. De hersenaanhangselklier, de schildklier en bijschildklier, bijnierschors en de testikels werken hieraan mee, door afscheiding van uiteenlopende hormonen. Hierbij heeft de hypothalamus (volgens de redactie is deze benaming niet in een Nederlands woord te vertalen. — red.) een soort schakelfunctie. De invloed der testi-

kels heeft dan tevens tot gevolg, dat bij sommige soorten geweidragers de geweien bij castraten in het oneindige, maar ook ongenueanceerd doorgroeien, z.g. pruiken. Bij andere soorten — o.a. bij het edelhert en damhart — verloopt de gewei-groei normaal, maar na het afwerpen wordt er geen nieuw gewei meer gevormd. Bij het rendier ten slotte gaat ook na castratie de hele geweicyclus normaal door. Dus groei, afwerpen, nieuwvorming, groei, enz. Alleen veggen deze dieren niet en wordt de bast wat later dan normaal afgeworpen. Bij welke soorten dit ingrijpen in de hormoonfunctie door castratie wel, geen, of slechts gedeeltelijke invloed heeft op het gewei, dit schijnt af te hangen van de hoogte op de ontwikkelingsstrap vanuit het grijze verleden naar het nu, waarop de betreffende diersoort staat. Hierbij is het rendier dan de polygenetisch jongste geweidrager. En wat die ontwikkeling uit het verre, verre verleden aangaat: de ontwikkelings-geschiedenis van dieren met geweien is zeer lang en bont en nog niet eens helemaal bekend. Feit is, dat onze hedendaagse herten waarschijnlijk afstammen van kleine nog vier-hoevige herkauwers, die in het loccen (zo'n 40-50 miljoen jaar geleden) in Midden-Azië voorkwamen. Tussen die alleroudsten en onze huidige geweidragers stond dan nog een groep zogenaamde oer-kolfdragers. Populair gezegd waren die oerkolven niet uitgegroeide geweien. Ze hadden echter ook een heel andere taak dan onze huidige geweien. Ze waren geen imponeerorgaan of wapen, maar een orgaan voor de markering van het territorium. Hiertoe waren ze voorzien van een reukklieër. Het dier markeerde zijn gebied dus met een reukvlag. De oerkolfdragers zijn in het tertiair uitgestorven. Maar al voor ze uitstierven moeten er in het boven-mioceen al de eerste echte geweidragers voorgekomen zijn. Deze laatsten hadden hun grootste ontwikkeling zo'n slordige miljoen jaren geleden. Deze ontplooiing uitte zich in allerlei fantastische gewei-vormen en in enorme afmetingen. Het uit vondsten ook in ons land bekende gewei van het reuzenhert had een spanwijdte van maar liefst 4 meter. In het gemeentehuis van Deventer hangt een dergelijke vondst, terwijl o.a. ook de dierentuin Hellabrunn van München enkele prachtig bewaarde exemplaren in bezit heeft.

Maar terug naar het heden. Behalve hormonen spelen natuurlijk ook andere factoren een rol bij de gewei-cyclus. Ieder levend wezen is een ontzaglijk ingewikkeld apparaat, dat op alle mogelijke impulsen reageert en vele uitwijk-mogelijkheden heeft. Het afwerpen en opnieuw aanzetten van de geweistangen vindt o.a. plaats onder invloed van de daglengte. Voor het stopzetten van de gewei-groei geldt als voorwaarde dat er een bepaalde periodieke belichting op het dier inwerkt,

waarbij de dag korter of langer dan 12 uur moet zijn. Proeven hebben aangetoond dat bij permanente volkomen gelijkheid van dag en nacht, er geen nieuwe geweien uitspruiten. Dit geldt (bij de proeven) echter alleen voor abrupte wisselingen van licht en donker. Aan de evenaar bijvoorbeeld, waar dag en nacht in principe even lang zijn, daar gelden de schemerperioden ook mee bij de daglengtebepaling. Hierdoor bestaat er toch verschil in dag- en nachtlengte. Aan de andere kant bleek bij genoemde proeven, dat ook permanent ononderbroken licht de geweicyclus stopzet.

Ten slotte heeft het gewei een functie bij de rangordebepaling der dieren. Het is dus een sociaal kenmerk. Het bleek mogelijk om als onderzoeker in een populatie van geweidragers door te dringen, door een kop met gewei voor de borst te houden. Bij de kleine geweidragers (ree) is het gewei niet zo belangrijk als optisch signaal. Die zijn hoofdzakelijk op de reukzin gespecialiseerd, waarbij de onderzoeker — mens zijnde — direct door de mand — oh nee, door de neus valt. Bij grotere geweidragers (b.v. edelhert en damhert) wordt een mens, die voor de borst een nagebootste kop draagt met een gewei, ook

Toenemende lichaamsgrootte en een neiging tot uitbreiding in open leefruimten — beide karakteriseren de met de soort verbonden ontwikkelingsgeschiedenis der geweidragers — hebben het gewei als optisch accent van de kop-pool in het verloop der evolutie steeds sterker op de voorgrond doen treden. Met dit proces kwam in omgekeerde zin overeen een voortdurende afname van de betekenis van het optische accent aan de anaal-pool: de zogenaamde "spiegel" werd hoe langer hoe kleiner. (Bubenik, 1970.)

voor hert aangezien, mits hij tegen de wind nadert. Hier spelen het optische, maar ook het reuksignaal beide een grote rol. Bij de reuzen-eland daarentegen wordt de geweidragende mens als soortgenoot geaccepteerd, zelfs als hij geen rekening met de verwaaiing, met de wind houdt. En dat ondanks de twee duidelijk zichtbare benen. In het licht van deze proeven gezien, kon het wel eens zijn, dat de voorhistorische tekenaars van oude rotstekeningen met dit verschijnsel op de hoogte waren. Men heeft nl. rotstekeningen gevonden, waarbij een mens wordt afgebeeld, die een gewei op zijn hoofd draagt. Men heeft dit vaak gehouden voor afbeeldingen van rituele jachtdansen of ceremoniën. Het is echter best mogelijk dat aldus de gewone manier van jagen werd afgebeeld, waarbij de primitieve mens kans zag in een herenroedel door te dringen en aldus zijn slag te slaan.

Door het gewei is het hert in staat zijn soortgenoten optisch naar rangorde te herkennen. Opvallend daarbij is, dat mannelijke dieren (die dus zelf geweidrager zijn) enige jaren leertijd nodig hebben vooraleer ze hoog en laag op de maatschappelijke ladder als zodanig herkennen. De vrouwelijke dieren daarentegen hebben in dat opzicht een aangeboren instinct. Dit verschijnsel zou dus een natuurlijke selectie kunnen geven van de beste (hoogste in rangorde) geweien.

Maar genoeg voor vandaag. Het was maar een greep uit de in de aanhef genoemde artikelen. Echter genoeg om een hert(engewei) voortaan met andere ogen te bekijken.

(De afbeeldingen met bijschriften zijn met toestemming overgenomen uit "Arts en Wereld", september 1971.)

EEN VRIENDELIJK VERZOEK.....

Een aantal leden van onze vereniging zou vaker op onze bijeenkomsten komen, indien zij beschikten over eigen vervoer.

Om te trachten deze leden ter wille te zijn, verzoekt het bestuur hen, die vrijwillig in voorkomende gevallen de eedergenoemde leden met vervoer wensen te helpen en zelf in de omgeving van Apeldoorn, Arnhem, Oosterbeek, Ede of Renkum wonen, zich op te geven bij ondergetekende.

Zo spoedig mogelijk zal dan een lijst gepubliceerd worden van deze behulpzame verenigingsleden met adres en telefoonnummer.

Diegenen, die dan voor een bepaalde bijeenkomst afgehaald wensen te worden van trein of bus, kunnen zich dan rechtstreeks in verbinding stellen met de "vervoerende" leden en een regeling treffen.

Prins Bernhardweg 10, Oosterbeek
telefoon 083-5455

H.C. Haitink,
2e secretaris.

LEZERS SCHRIJVEN:

ONTBOEZEMING VAN EEN LEZER.....

Geachte redactie,

Als ik het wel heb, is het niet gebruikelijk om in de Schouw "ingezonden stukken" of "meningen van Lezers" op te nemen. Op het gevaar af, dat U het niet opneemt, ben ik toch zo vrij om deze keer eens van deze regel af te wijken; het te proberen althans.

Ons prachtige park telt vele grote en kleine attracties, waarvan zeker niet de minste zijn: het museum, de beeldentuin en de prachtige sculptuur van Henri Moore in de wildbaan. Vooral deze laatste komt m.i. in het ruige landschap prachtig uit. Zou deze sculptuur in een stad tussen de rechthoekige stenen huizen staan, het zou er "vloeken", maar hier in het park is 't precies op zijn plaats.

Maar nu heeft men het klaargespeeld om buiten de beeldentuin een modern produkt neer te zetten, dat hier buiten tussen bomen en planten slaat als een tang op een varken (of, om in stijl te blijven: als een troffel op een denneboom — red.). In een stad zou het wellicht het symbool kunnen zijn van de gestage (materiële) bouw aan de toekomst en de leegheid van wat tegenwoordig kunst heet. Maar houdt U me ten goede, een produkt dat zijn artistieke waarde alleen ontleent aan "groot, groter, grootst", kan dan misschien als specimen van de mislukte "Sonsbeek buiten de oevers"-manifestatie in de beeldentuin of museum op zijn plaats zijn, maar laten we toch alstublieft het park een natuurpark houden en niet zo langzamerhand vol gaan zetten met, nou ja, laten we zeggen kunstprodukten, wat iets anders is dan Kunst! Is deze troffel wellicht het begin van een stille penetratie om in de toekomst het hele cultuurgeedeelte van ons park vol te zetten? Spaar ons alstublieft. Of wilde de directeur van het museum dit geval niet binnen zijn beeldenpark?

Ik weet dat U, redactie, hier part noch deel aan hebt, er ook niets aan kunt veranderen. Het leek me echter toch op zijn plaats dit eens naar voren te brengen. Misschien zijn er meer bezoekers geschokt door deze m.i. miskleun. Of wellicht halen ze alleen maar hun schouders op. Over smaak en politiek van CRM valt immers niet te twisten.

Dankend voor de plaatsruimte,

Van Sonsbeek
(maar nog niet buiten de perken.....)

HOE HEET DIE VOGEL?

Drs. W.H. Mook, Groningen

Het probleem van de vogelnamen in de verschillende talen, dat me-juffrouw Laseur aansnijdt in het laatste nummer van "de Schouw", geldt inderdaad niet alleen voor vogels, maar eveneens voor andere dieren en voor planten. Het zal echter nog wel even duren, voor dat voor deze organismen de moeilijkheden zijn opgelost. Een werk als van Harriet Jørgensen bestaat naar mijn weten alleen voor vogels. Desondanks is de kennis van al die namen in de verschillende talen een te grote belasting, als men in internationale kring van vogelliefhebbers met elkaar wil spreken of corresponderen. Op excursie kan men zijn "Kist" wel in de jaszak meenemen, maar de "Nomina Avium Europaeorum" is daarvoor wel een beetje te onhandig.

Nu is er echter een oplossing gevonden: er bestaat nl. sinds het vorige jaar een zeer dun boekje (12 x 16 cm; 68 pagina's), dat men zelfs in zijn achterzak zou kunnen meenemen. Daarin zijn vermeld van alle 579 Europese vogels, die in Jørgensen staan, de Latijnse namen plus een *internationale* naam in het Esperanto. De Ornitologia Rondo Esperantista (met leden in 25 landen) heeft een commissie van 11 leden uit 9 landen (o.a. drs. Makkink en schrijver dezes) benoemd, die deze namen heeft opgesteld. Ze zijn zo gekozen, dat ze zo kort mogelijk zijn en een zo duidelijk mogelijke karaktertrek van de betreffende vogel geven. Zo heten alle mezen *paruo*, ondanks het feit, dat ze niet allemaal tot het geslacht *Parus* behoren. De *staartmees* bijv. (*Aegithalos caudatus*) kreeg de naam *longvosta paruo*: de mees met de lange staart; de *baardmees* (*Panurus biarmicus*) heet *barboparuo*. Deze namen zijn gemakkelijker te onthouden dan de wetenschappelijke, omdat men in het algemeen geen of niet voldoende kennis van het Latijn heeft, om de betekenis te begrijpen. Natuurlijk moet men wel het Esperanto machtig zijn om de kenmerken te kunnen begrijpen. Maar die taal is niet zo moeilijk als het latijn of een van de nationale talen. Het leek me interessant om deze oplossing van het zo lastige talenprobleem te vermelden. (Een probleem trouwens, dat niet alleen in de kringen van de vogelliefhebbers voorkomt: let maar eens op de koptelefoons in internationale bijeenkomsten).

Voor belangstellenden:

Het boekje *Komunlingva nomaro de europaj birdoj* is te verkrijgen bij de heer R.H. Bossong, Floraplein 23, Eindhoven.

DE VREUGDE VAN EEN SCHONE MEIDAG

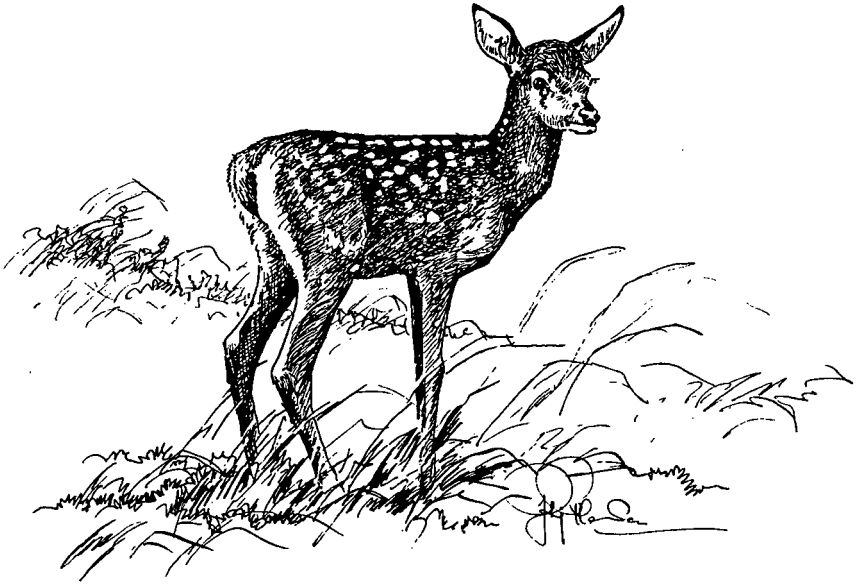
M.R. van den Brink

Vandaag, een lentedag, schijnt de zon uit wolkenloze hemel, is de wereld vol bloemen en vogelgezang. In de tuin bloeien de tulpen in alle kleuren, zijn de borders blauw van de vergeet-mij-nietjes, is de rotstuin geel van de alyssum en paars van de aubretia. Onder de malus, die vuurrood prijkt boven een groep azalea mollis, stoeien de staartmezen; vanuit de berken zingen de merels, van de dakrand klinkt het eentonige geroep van de kauwtjes minder somber dan anders. En als we de Pinkenberg beklimmen, is het alsof de hazen op de wei lachen, als ze langzaam naar de dekking wippen, trekken de reeën schoorvoetend in het eerste morgenlicht van de akker, gaan de herten hun kerkgang naar het ontoegankelijke dennenbestand. Ook boven de heide hangt de blijde stemming van deze uitzonderlijk schone meidag, dartelen de wulpen met vrolijk geroep, klinken onophoudelijk de stemmen van leeuwerik en staartmees, scheren de zwaluwen langs hun holen in de steile wand van de afgraving.

Vandaag lacht mens en dier, lichten de lorken van voet tot kruin, ontplooiën de beuken meer en meer hun blad, staan de eiken in gouden glans.

Langs het Rozendaalse kronkelt de brandsingel, in een nieuwe, bredere gedaante ter beveiliging tegen de heidebranden, die dikwijls ontstaan in het aangrenzende gebied, waar de sporen van rupsbanden de heide doorsnijden en de legertenten bij tijd en wijle het gevoel van recreatie ernstig geweld aan doen. Vanaf de Pinkenberg gezien gaat deze baan heuvelafwaarts als een donkere vloed door de weelde van malsgroene berkentoortsen, wordt onderaan tot een ziedende kolk, waarvan de grijs gekuifde koppen tot halverwege de volgende heuvel oplopen, alvorens weer tot bedaren te komen. Tussen de blonde polen van de smelen wordt de baan een grillig lint, van tijd tot tijd onzichtbaar door de groepering van vliegmast en berkenstruik, waarna hij ten slotte in de droge bedding van een beek uit de oertijd geheel verdwijnt.

In het westen kleurt de zachte meilucht wazig blauw met gouden glans; overal zingen nog de leeuweriken, slaan de vinken en jubelen de wulpen met de illusie van de schone dag van morgen. Slechts even wordt het stil, als een slechtvalk over de heide raast. Maar als de vogels merken, dat de jacht van de grijpvogel alleen zijn bruidje geldt, komen de stemmen weer even blij en vol verwachting terug.

Dromerig staan de witte berken langs de heiderand, in een bochtige, smalle laan naar de Lange Juffer. Fluisterend gaat de avondwind door de toppen van de tere lentewereld; er is geen huiverend geritsel, slechts een wuiven van de purperen glorie in de ondergaande zon. Een ree verwijdt zijn witte schort tot groot alarm en draait smalend in het eikenhout. Zijn korzelig, droog geblaf klinkt honend in de stille avond.

Vlakkig, in de Soerense bossen roept een koekoek, in de ruigte knapt een tak onder de druk van een zwaar lichaam. Een sterk hert wisselt het pad, een tijdelijk tot kaalwild gedegradeerde geweidrager is uitgetreden om te laveien.

Over het Schaddeveld gaan zeven hinden in snelle draf tussen de lichtende kaarsen van kniehoge opslag. In het noordwesten verdrijven rode wolken het blauw der oneindigheid zodat de decoratieve lariks, de vergevorderde beuk en de aarzelende eik fel tintelen tegen de donkere bank van dennegroen. Tussen de stammen van het aaneengesloten berkenbos kleurt de bloesem van de bosbes roze-lila in de schuine val der zonnestralen. Rijke lentebeelden, stillevens van verdroomde schoonheid door de tegenstellingen van kleur.

Over de jonge aanplant van grove den daarentegen ligt een kopergloed, even onnatuurlijk als knap geschilderd tussen helle kleuren van een meiwereid. Deze gouden gloed betekent, dat de zon schijnt over dui-

zenden jonge bomen, waarvan het naaldenpak roestkleurig is en op het punt staat af te vallen.

Het uitgestrekte terrein van jonge dennen, dat een prachtige dekking vormt voor de herten, is door een te druk bezoek van deze heidebewoners ten dode opgeschreven. Aan alle bomen zijn oude en nieuwe wonden te zien, die de herten toebrachten bij het afschillen van de bast. Van harte is te hopen, dat de schade niet zo groot wordt, dat een drastisch ingrijpen ook hier noodzakelijk is.

Een bruine schim glijdt door het eekhout, achter mij schetteren de goudhaantjes en rumoeren de mezen; nog steeds slaat de vink. Maar reeds koert de houtduif zijn avondlied, en komen met de nevels de zoete geuren van de lentenacht.

(Uit: "Het Edelhert" - 2e jaargang no. 4)

NIEUWS VAN DE VALKENIERS

B. Schäffner

Eerlijk gezegd hadden we het al gemist, het jaarboek van de valkeniers, over 1970. Maar zie, juist op het allerlaatst van '71 kwam het dan toch nog uit. Van de redactie wordt dan verwacht er iets van te zeggen. Maar als ik uitvoerig wou zeggen, wat me allemaal te binnen komt, bij het lezen van dit prachtige jaarverslag.... Ik kon de Schouw wel helemaal alleen vullen.

Je moet toch wel een gelukkig mens zijn om het vluchtbedrijf als hobby of als vulling van je levensavond te hebben. Om te mogen en kunnen werken met dieren, die niet "tam" geworden zijn in de gewone zin van het woord, maar die ook niet in wilde paniek raken als ze een mens zien. Dieren, die alleen maar zichzelf zijn gebleven. Met dieren, die nog zoveel individu zijn gebleven, dat ze de mens alleen dienen als deze zich aan hen aanpast en niet omgekeerd.

En ja, dan komt de afdeling jeugdsentiment, als je leest over de Molens in Valkenswaard. Het Valkenswaard, waar je zelf als jongen ook op de malpie hebt gezworven en genoten van de wildernis.

Neen, laat ik het maar kort houden en alleen maar ieder lid van onze vereniging aanraden het jaarboek te kopen. Iedere liefhebber van het buitenspoor en iedere vriend van ons park vindt er interessante gegevens in; je leest dit fraaie boekje in één adem uit en pakt het daarna weer herhaaldelijk met een: "hoe was dat nou ook weer?". Werkelijk een boekje om te hebben..U krijgt er geen spijt van en voor vier gul-

den krijg je in het algemeen op de boekenmarkt heel wat beroerders.

Bestellen op het bekende adres:

G.A. van Nie - Moormanlaan 11 - Knegsel (post Steensel).

Giro 1 02 38 00 t.n.v. Amro-bank Veldhoven, t.g.v. rekening 640.

MUSEUMNIEUWS

Op *zondag 13 februari om 13 uur* is het museum heropend voor het publiek na ruim een jaar gesloten te zijn geweest. De bezoekers constateren dat er in 1971 heel veel gebeurd is: er werd een nieuwe ingangspartij ten zuiden van het museum gebouwd (de oude ingang blijft permanent gesloten).

Architect is de nieuwe rijksbouwmeester Prof. W.G. Quist — eindelijk heeft het museum hierdoor een grote garderobe en een partij toiletten gekregen, die voldoende zijn voor het gebruikelijke bezoekersaantal (in 1970 bijna 300.000).

In deze nieuwe vleugel en in het bestaande museum — de bezoekers komen nu naast de beeldenzaal het gebouw binnen — werd een airconditioningsinstallatie aangebracht, die zo gekonstrueerd werd, dat het gebouw van Henri van de Velde geheel intact bleef: een meesterwerkje van de rijksgebouwendienst, die voor deze zware museum-eis een oplossing vond. Alle zalen zijn opnieuw geschilderd, en de gehele Van Gogh-kollektie is uiteraard aanwezig.

In de zalen bij de aula worden vooral ook de nieuwe aanwinsten geëxposeerd met enkele belangrijke bruiklenen, die we van de familie Visser uit Bergeyk kregen. Een hoogtepunt is verder ook een prachtig vrouweportret van *Monet*, dat we in langdurig bruikleen kregen uit een partikuliere kollektie.

Het verrassende voor de trouwe bezoeker zal zijn, dat hij nu bij de beeldenzaal binnenkomend eerst de kollektie werken van de 20ste eeuw ziet en dan terugwandelt naar de 16e eeuw — wat eigenlijk de meest logische volgorde is, want met onze 20ste eeuwse ogen kijkend blikken we terug naar het verleden.

Hij eindigt dan bij de kollektie ceramiek uit Griekenland en het verre Oosten (in de vroegere reproductie-ruimte) — maar deze zaal wordt pas in maart opengesteld, omdat deze kollektie nu nog in Enschede wordt geëxposeerd.

Nu het museum heropend is en vanaf de eerste dag door een verheuu-

gend groot aantal bezoekers wordt bezocht, worden vele vragen gesteld naar:

- a. *de zomertentoonstelling*, en
- b. *de concerten*.

Om met de concerten te beginnen: er werd om organisatorische redenen besloten pas weer in het najaar te beginnen. In augustus zullen de plannen bekend gemaakt worden.

De zomertentoonstelling wordt gehouden van *30 april-16 juli*: in het kader van het cultureel akkoord tussen de Sowjet-Unie en Nederland komen er *58 schilderijen en 25 tekeningen* uit het Poesjkin-museum te Moskou en de Hermitage van Leningrad naar Otterlo. "Tijdgenoten van Van Gogh", d.w.z. Renoir, Van Gogh, Cézanne, Gauguin, Matisse, Picasso etc. Voor een groot deel schilderijen, die nog nimmer in West-Europa te zien waren. Cézanne en Gauguin zullen de kern vormen. *De werken worden uitsluitend in het Kröller-Müller Museum getoond* en gaan half juli direkt terug naar de Sowjet-Unie. De catalogus (met 18 afbeeldingen in kleur) wordt in het Nederlands en Engels uitgegeven en werd door de Russische conservatoren samengesteld. Zij geeft een goed beeld van de uitvoerige educatieve benadering van de Russische collegae. De prijs van de catalogus wordt laag gehouden en er wordt *geen extra entree* voor de tentoonstelling geheven.

Door de beëindiging van zijn functie als secretaris van onze vereniging door de heer C.W. van Calcar, zullen ook de werkzaamheden van Mevr. Vogelzang t.b.v. het secretariaat een einde nemen.

Bovendien heeft Mevr. Klaasen om gezondheidsredenen moeten afzien van de werkzaamheden, die zij voor de ledenadministratie van de Vereniging doet.

Het bestuur zou in eerste instantie willen onderzoeken of er onder de leden wellicht iemand is die bovengenoemde werkzaamheden kan overnemen.

Aan de navolgende voorwaarden zou ongeveer moeten worden voldaan: Woonachtig Oosterbeek of omgeving, bezit van telefoonaansluiting en/of schrijfmachine, typevaardigheid en accuratesse. De werkzaamheden, waaraan een honorering kan worden verbonden, zullen naar schatting enige ochtenden of middagen per week in beslag nemen.

Gegadigden wordt verzocht zich in verbinding te willen stellen met de 2e secretaris, de heer H.C. Haitink, Prins Bernhardweg 10 te Oosterbeek, telefoon 08307-5455.

OPROEP CAMERAJAGERS

Aangezien het gebruikelijk is, dat in het vroege voorjaar de camerajagers bij elkaar komen en mijn kopij voor deze bijeenkomst reeds voor 10 februari in het bezit moet zijn van de Redactie van de Schouw, zet ik mij heden, 17 januari, even neer voor de volgende oproep.

Alle vrienden en vriendinnen van de Hoge Veluwe, die over een foto- of filmcamera beschikken en gaarne in oktober a.s. eens willen laten zien hoe zij de onvolprezen Veluwe ondergaan, wordt verzocht aanwezig te zijn in Hoenderloo, Restaurant "Rust een Weinig", 29 april 11.00 uur v.m. precies.

Tevens zal, zo mogelijk, op deze 29e april een programma worden vastgesteld ter gelegenheid van het 12½-jarig bestaan in april 1973. Na afloop zal bij gunstig weer een lenterit worden gemaakt over de Hoge Veluwe.

Op de demonstratie-dag van de valkeniers in oktober is mij gebleken, dat vele vrienden en vriendinnen een camera hanteerden.

Gaarne hoop ik, dat vele vrienden en vriendinnen van de Hoge Veluwe, die over een camera beschikken, een voorbeeld zullen nemen aan onze benjamin: Martin Henkemans, die ons op zijn nog jeugdige leeftijd op de reünie van oktober 1971 heeft doen genieten van zijn prachtige dia's.

Daarom, camera-bezittende vrienden en vriendinnen van de Hoge Veluwe, de deuren van "Rust een Weinig" in Hoenderloo staan letterlijk en figuurlijk open op 29 april a.s. Overwint Uw drempelvrees en U zult zich thuis voelen onder Uw gelijkgestemden.

GAARNE TOT ZIENS!

Dokter Holtropstraat 28, Ermelo, tel. 03417-3962

Jan Kammeijer.

P.S. Inlichtingen uitsluitend telefonisch a.u.b. na 18.00 uur n.m.

EXTRA TREIN VOOR DODE VOS

IJverige beambten van de Westduitse spoorwegen hebben aan een dode vos de eer bewezen, die anders alleen te beurt valt aan vorsten en hooggeplaatste staatslieden: het dier, dat door een jager was geschoten, werd als enige passagier vervoerd in een extra trein.

De jager, die de vos beoosten München had neergelegd, had gewaar-

schuwd dat het dier besmet was met hondsdolheid en moest worden vervoerd naar het Beiers veterinair instituut bij München.

Reglementen

De stationschef van het kleine Hörlkofen deinsde terug voor deze beleidsbeslissing en vroeg telefonisch advies aan zijn collega's van het goederenstation München-Oost. Daar beslisten twaalf spoorbeambten, na grondige studie der reglementen, dat het besmette kadaver getransporteerd moest worden met een speciale trein.

Een locomotief met een goederenwagen werd van München naar Hörlkofen gedirigeerd en bracht de dode vos vervolgens naar het veterinair instituut; daar stelde een arts vast dat de vos niet met hondsdolheid was besmet.

(uit: Alg. Dagblad van 4-1-69)

DE CHARME VAN VOORJAARSHEIDE OPENBAART ZICH IN HET KLEINE

In maart, april en mei is het in de bossen, de polders en de duinen een en al leven, bruisend van geluid, uitbundig in zijn kleurenovervloed. Heel anders doet het voorjaar zijn intrede op de heide, waar het na de winter in de lentemaanden het stilst is. Grauw en monotoon voor de oppervlakkige bezoeker weet dit introverte landschap zijn aandacht moeilijk te wekken. Hij zal nauwelijks enig verschil bespeuren met de winterse doodsheid. Buiten de bloeitijd van de struikhei — augustus en september — bloeien er slechts plaatselijk planten als eilandjes in de bruingroene zee van de overheersende vegetatie, en in maart en april volstrekt niet spectaculair.

Het nietige dat niet om aandacht vraagt, maar deze ten volle waard is, bevindt zich echter overal. Waar de heide maar even iets minder dicht is, bevloert een tapijt van mossen en korstmossen de grond, deze kleurend in prachtige tinten blauwgrijs, zwartbruin, donkergroen, brons, roestrood en smaragd.

De vormverscheidenheid maakt vele korstmossen ook voor niet-ingewijden gemakkelijk herkenbaar. Op de heide groeien vrijwel overal de rendiermossen: vertakte struikjes met zachte, grijsblauwe kleuren, veel gebruikt in b.v. kerstdecoraties. Op kale zandbodem, op stuifvlakken en in droge windkuilen kunnen we kennismaken met het eveneens struikvormige, maar bruinzwarte en glanzende kraakloof dat sprekend op geblakerd rendiermos lijkt en door zijn breekbaarheid kraakt onder de voet. Wellicht de mooiste heidekorstmossen zijn de bekermossen, die boven schubachtige, op de grond liggende "blaadjes" bekertjes verheffen die soms een paar maal vertakt zijn, lichtgrijs van kleur met lakrode broedknoppen op de rand of zacht schimmelgroen en half doorschijnend.

Bladmossen staan op een hoger plan dan de korstmossen: zij behoren met o.a. de varens tot de hogere sporeplanten. Een voorkeur voor onbegroeid zand hebben het zandhaarmos en het ruige haarmos, beide met taaie, donkerbruine "stammetjes" die geheel bedekt zijn met spitse, donkergroene blaadjes. Samen met de haarmossen is ook het bronskleurige klauwtjesmos een pionier van het stuivende zand dat door de massabegroeiing van deze nietige plantjes wordt vastgehouden en aldus voorbereid voor de vestiging van hogere planten. Het purpersteeltje, ook wel hoorntandmos genoemd, vormt niet alleen op weinig betreden heidepaden een dicht olijfgroen mosdek, maar is overal in het land een der gewoonste soorten. Kapsels toont het bijna het hele jaar door, het mooist in de vroege lente als ze vele vierkante meters fraai purperrood kleuren.

Voorjaarsbloemen tussen de struikhei

Soms ontdekt men tussen mos en dorre heide een grote plek vol vroegelingetjes, wier minuscule witte kruisbloempjes vaak al in januari opengaan. De iets hogere, op het vroegelingetje lijkende zandraket, begint pas in april te bloeien, evenals de heidespurrie met zijn onopvallende lichtgroene sterretjes.

De bladknoppen van de berken zijn nog stijf dicht. Daartussen zitten de cilindrische katjesknoppen die nu elk ogenblik los kunnen komen. Aan de voet van de berken, maar ook wel in grote plakaten op het stuifzand, groeien donker paarsrode struikjes met rolronde blaadjes: kraaiheide, nog winters getint, maar nu in volle bloei. Wie fraaie klokjes verwacht als van dop- en struikhei, zoekt tevergeefs, want de pieterige witte of rozerode bloempjes gaan schuil in de bladoksels.

Voor de bezembrem en zijn kleine zusje de kruipbrem is het nu nog te vroeg: die bloeien pas in mei. Maar hier en daar, want hij is tamelijk zeldzaam, kunnen we toch al in maart en april struiken in de dorre heide vinden die met dergelijke prachtig goudgele vlinderbloemen getooid zijn. De gaspeldoorn is een van de weinige opvallend bloeiende planten op de heide in deze tijd van het jaar. De bloemen zijn echter veel kleiner dan die van de bezembrem en hebben een grote, bruinharige kelk die de kroon voor een groot deel omsluit. Maar het meest kenmerkende verschil vertoont de struik niet in zijn bloemen: hij is van top tot teen gewapend met scherp gepunte stekels, elke tak, elk blad is een donkergroene dolk met stijve gele punt.

(Uit: De Kampioen)

VERENIGING VAN "VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Uit de Statuten:

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe"

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park de Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
  - b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwedagen" per jaar;
  - c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park de Hoge Veluwe";
  - d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voor-
- noemd;

BESTUUR:

Jhr. W.H. de Beaufort, Maarn, Ere-Voorzitter

D.A. Kramer, Hoenderloo, Voorzitter

C.W. van Calcar, Secretaris, Berg en Dalweg 5, Beekbergen, telefoon 05766-1500

Mr. Ph. Mees, Rotterdam/Hoenderloo, Penningmeester

Leden:

Drs. J.A.F. Roelen, burgemeester van Arnhem

Mr. A.L. des Tombe, burgemeester van Apeldoorn

J. Slot, burgemeester van Ede

Dr. L.J. van Haaften, Arnhem

Mej. J.J.M.H. Oudemans, Amsterdam

Drs. J. Oudemans, Beekbergen

R.P. Pieters, Bennekom

Adviserende leden:

Drs. R.W. Oxenaar, Directeur Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo

Ir. H. van Medenbach de Rooy, Directeur Nationale Park de Hoge Veluwe, Hoenderloo

REDACTIE "DE SCHOUW":

Mevrouw E.H. Prakke-Kley, Oosterbeek

B.E. Schäffner, Duiven

Ir. W. James, Oosterbeek

Secretaresse: Mevrouw W.M.C. Vogelzang-Gieske, Apeldoorn, Vonderlaan 4, telefoon 05760-54250

De minimum-contributie bedraagt f 7,50 voor gewone leden; voor huisgenoten van leden f 2,50. Voor jeugdleden f 1,00. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor ten minste f 10,00 per jaar. "De Schouw" wordt U gratis toegezonden. Contributies dienen overgemaakt te worden aan de Vereniging van Vrienden van De Hoge Veluwe, giro 951993 te Driebergen.

